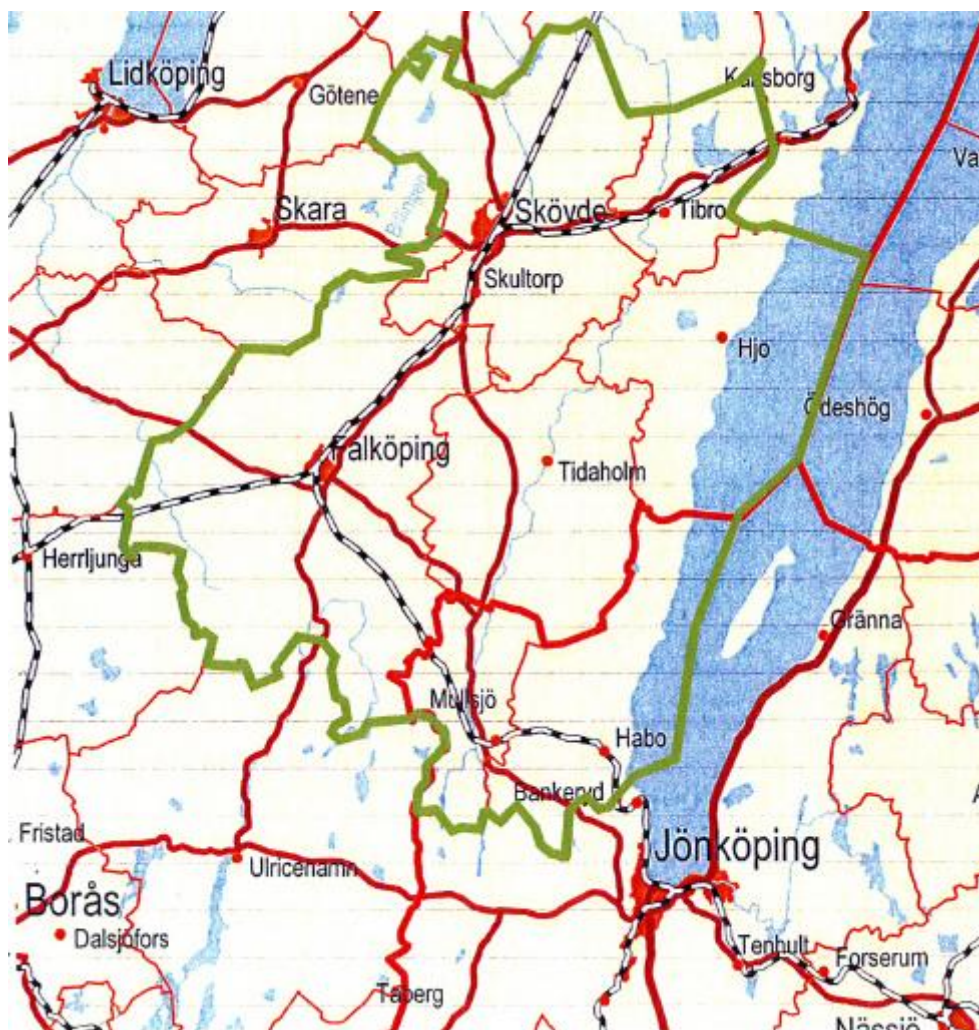

LEADER ÖSTRA SKARABORG

Reviderad upplaga (utkast 100125)

UTVECKLINGSSTRATEGI 2007-2013

LEADER ÖSTRA SKARABORG	1
1. Bakgrund	4
1.1 Det lokala mobiliseringsarbetet	4
1.2 Information och mobilisering i Skaraborg	5
1.3 Kommunalförbundet som sammanhållande koordinator	6
1.4 Samverkansstrategi för Skaraborg	6
2 Beskrivning av området	7
2.1 Kriterier för avgränsningen	7
2.2 Områdets likartade förhållande	10
2.3 Demografi	11
2.4 Näringsliv och arbetsmarknad	11
2.5 Utbildning och sysselsättning	16
3 Analys av området	18
3.1 SWOT-analys (Falköping, Hjo, Skövde, Tibro, Tidaholm)	18
3.1.2 SWOT-analys (Mullsjö – Habo)	19
3.2 Slutsatser	20
4 Utvecklingsstrategi	20
4.1 Vision	20
4.2 En kort presentation av teman i Leader Östra Skaraborg	21
4.2.1 Tema bygdeutveckling	21
4.2.2 Tema förnyelsebar energi	21
4.2.3 Tema livsmedel	21
4.2.4 Tema besöksnäring	22
4.3 Befintliga regionala mål och utredningar	22
4.3.1 Vision Västra Götaland	22
4.3.2 Landsbygdsprogrammet	23
4.3.3 Skaraborg och kunskapsekonomin	23
4.4 Verksamhetsmål	24
4.4.1 Koppling till landsbygdsprogrammets axlar	24
4.4.2 Målmatris	25
4.4.3 Etappmål	25
4.5 Strategi	26
4.5.1 Strategimål	27
4.6 Samverkansprojekt	27
4.7 Strategi för transnationellt arbete	~~27~~ 2728
4.8 Processen kring projekt	28
4.8.1 Grundläggande förhållningssätt	28
4.8.2 Projektets väg	28
4.8.3 Utvecklingsstrategin	29
4.8.4 LAG	29
4.8.5 LAGs roll	29
4.8.6 Arbetsutskott	~~29~~ 2930

5	LAG	30
5.2	Sammansättning av LAG	31
5.3	Arbetsutskott	31
5.4	Valberedning	31
5.5	Arvodering	31
5.6	Stadgar och delegationsordning	~~31~~ 32
5.7	Urvalskriterier	32
6	Budget och finansiering	32
6.1	Medfinansiering	32
6.2	Budget	32

1. Bakgrund

1.1 Det lokala mobiliseringsarbetet

Arbetet inleddes under hösten 2006 med ett gemensamt informationsmöte för hela området samt ytterligare ett informationsmöte lokalt i en kommun. Mötena lockade ca 80 deltagare. Därefter tillsattes ett interrims-LAG med en representant per sektor i varje kommun samt representanter för Länsbygderådet, SENS och Coompanion. Denna grupp har sedan träffats vid totalt fem tillfällen och varit drivande i framtagning av utvecklingsstrategin. Kopplat till interrims-LAG finns en beredningsgrupp bestående av en representant från varje kommun.

Interrims-LAG har bestått av:

Privat sektor

Vanja Wallemyr, lantbruksföretagare (Falköping)
Lena Kello, företagare inom turism/mat (Hjo)
Lollo Persson, samordnare MAXI-huset (Skövde)
Lena Malec, Hotell Snickaren (Tibro)
Magnus Hedström, Kulturknuten (Tidaholm)
Maria Henriksson (Coompanion)

Ideell sektor

Lars-Erik Kullenwall, Föreningen Mat & Turism (Falköping)
Bo Frid, Korsbergaortens Bygdegårdsförening (Hjo)
Helena Dahlström, TIDAN-alliansen/Fågelvägen (Skövde)
Per Larsson, Fagersanna Hembygdsförening (Tibro)
Birgitta Andersson, Studieförbundet Vuxenskolan (Tidaholm)
Nicklas Fällström (Länsbygderådet)
Sylvia Nörbäck (SENS)

Offentlig sektor

Leif Bigsten, utvecklingschef (Falköping)
Pia Renman, kommunchef (Hjo)
Pascal Tshibanda, Näringslivsutvecklare (Skövde)
Magnus Sundén, Näringslivschef (Tidaholm)
Börje Malmsten, Näringslivschef (Tibro)

Parallellt med arbetsgruppens arbete har lokala informationsträffar genomförts i Skövde, Tibro och Hjo. Information och diskussion om Leader har även givits vid specifika tillfällen och i specifika grupper.

Kommunernas hemsidor har använts för grundläggande information. Även i skriftliga källor har information givits.

Sammanställning av mobiliseringsarbete:

Skriftlig information

- Kommunernas hemsidor
- www.miljotillvaxt.se
- Tillväxt Skövde (näringslivsmagasin)
- Näringsnytt i Tibro (tidning som går till alla hushåll)
- Skövde kommuns informationssida i SLA

- Information via e-post till de som anmält intresse i Hjo

Informationsträffar kring Leader

- Gemensam informationsträff i Falköping, ca 50 deltagare
- Informationsträff i Hjo, ca 30 deltagare
- Informationsträffar i Tibro, ca 45 deltagare totalt
- Ett antal frukostmöten i Tibro
- Vid invigningen av Miljötillväxt Skövde, cirka 100 olika företag
- Centerpartiets kommungrupp i Skövde
- LRF:s kommungrupp i Skövde
- Näringslivsforums årsmöte i Skövde
- Rotaryklubbar
- Informationsträffar i Habo resp Mullsjö
- Information på kommunernas WEB-sidor

Det lokala mobiliseringsarbetet är inte avslutat i och med att Leaderområdet bildas, utan kommer att fortsätta under perioden. LAG kommer att ha en viktig roll som informationsspridare och inspiratör till projekt. Den ideella föreningen är också en bas för informationsspridning. Föreningen kommer att kalla till diskussionsmöten halvårsvis.

1.1.2 Det lokala mobiliseringsarbetet i Habo och Mullsjö

Habo och Mullsjö kommuner kom in i samarbetet senare än de övriga kommunerna i samarbetsområdet. Detta berodde bl.a. på att kommunerna var ovetande om projektets existens bl.a. på grund av olika länstillhörighet. Sedan man emellertid välvilligt beretts möjlighet till anslutning har dock arbetet gått mycket fort.

Två mycket välbesökta offentliga möten har hållits med det lokala närings- och föreningslivet i de båda kommunerna. Vid dessa möten togs bl.a. den föreliggande SWOT-analysen fram och projektet förankrades.

Förutom representanter för det lokala närings- och föreningslivet har även de båda kommunledningarna deltagit.

Generellt sett kan betonas att en anslutning till projektet är mycket väl förankrad och motivationen är hög inför en ev. fortsättning.

1.2 Information och mobilisering i Skaraborg

Informations- och mobiliseringsarbetet med anknytning till Leader initierades för Skaraborgs del under hösten 2006 genom arrangerandet av fyra stycken stormöten i Falköping, Töreboda, Götene samt Nossebro. Arrangemangen anordnades av Tillväxt Skaraborg (numera Kommunalförbundet) i samverkan med kommuner, organisationer och Länsbygderåd. Vid dessa möten, som samtliga var välbesökta, gavs en första information om vad Leader är för något och hur processen med att arbeta fram en ansökan om att få bilda ett Leaderområde ser ut. Ett första

samtal inleddes även kring frågan om val av teman och fokusområden för det lokala Leaderarbetet.

Resultatet av dessa stormöten blev att det initierades fyra lokala processer i Skaraborg med syfte att arbeta vidare med Leaderfrågan:

Område 1 (Lins): Del av Mariestad, Töreboda, Gullspång, Karlsborg

Område 2 (Biosfär): Del av Mariestad, Lidköping, Götene

Område 3 (Kärnan): Vara, Grästorp, Essunga

Område 4: (Öst): Falköping, Skara, Skövde, Tidaholm, Hjo, Tibro, Habo och Mullsjö

De geografiska avgränsningarna slogs inte definitivt fast utan fick bli en faktor som tilläts växa fram under processens gång. Arbetet har fortskridit under vintern och förvåren och grupperna har träffats, arbetat med SWOT-analyser och fört diskussioner kring tänkbara fokusområden. Till slut fram på vårkanten så hamnade frågan om områdesindelning på bordet hos kommunalförbundets styrelse där man beslöt att förordna att Skaraborg indelas i tre områden; Östra Skaraborg, Västra Skaraborg samt Norra Skaraborg.

Område Östra Skaraborg: Falköping, Tidaholm, Skövde, Hjo, Tibro, Habo och Mullsjö

Område Västra Skaraborg: Götene, Lidköping, Skara, Vara, Grästorp samt Essunga

Område Norra Skaraborg: del av Mariestad, Töreboda, Gullspång samt Karlsborg.

Denna områdesindelning ledde till att man fick ta nya tag i processerna i Västra Skaraborg och Norra Skaraborg eftersom de utökas med deltagare som tidigare varit aktiva i den fjärde (Biosfär) processen som initierats. Man fick samtidigt tillse att det arbete som bedrivits inom biosfärkandidatområdet tillvaratogs på ett bra sätt i den slutliga konstellationen.

1.3 Kommunalförbundet som sammanhållande koordinator

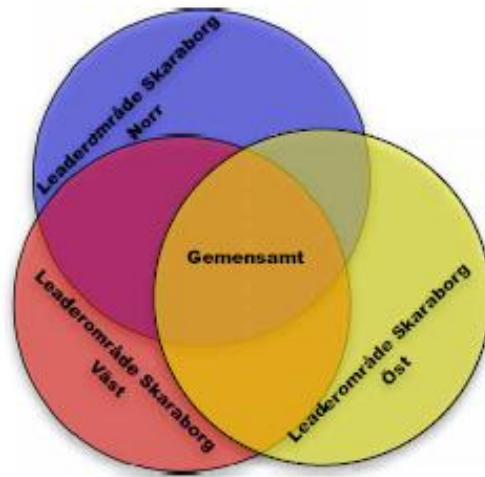
Tidigt i processen gav Skaraborgs kommuner i uppdrag till det nybildade Kommunalförbundet att agera som koordinator för de lokala Leaderprocesserna i Skaraborg. Man såg positivt på att så stor del som möjligt av Skaraborg skulle omfattas av Leader och att man redan i programskrivningsfasen lyfter möjligheten med samverkansprojekt över Leadergränser.

Att Skaraborg delades upp i flera Leaderområden fick inte bli en faktor som försvårade samarbeten inom Skaraborg och mellan Skaraborgs kommuner sades det tydligt. I uppgiften som koordinator låg alltså att se till det Skaraborgsövergripande samtidigt som man skulle låta de lokala processerna växa fram underifrån och själva hitta sina respektive fokuseringar.

1.4 Samverkansstrategi för Skaraborg

Genom arbetssättet med att ha en särskild koordinator för det Skaraborgsgemensamma inom ramen för Leader är ambitionen att skapa bästa möjliga förutsättningar för samverkansprojekt över Leaderområdesgränser.

Det finns mycket som förenar människor på landsbygden i Skaraborg, många frågor som är gemensamma och behov som är likartade. Detta vill vi medvetet nyttja inom Leaderarbetet. De tre ansökningarna från Skaraborg går att se som tre delar av en helhet. Varje ansökan har sitt särskilda fokus utifrån sina lokala förhållanden, men samtidigt finns det som bilden nedan visar en arena som är gemensam för samtliga tre ansökningar från Skaraborg. De insatser som planeras utifrån denna gemensamma arena kommer följa de prioriteringar som görs i det delregionala tillväxtprogrammet för Skaraborg.

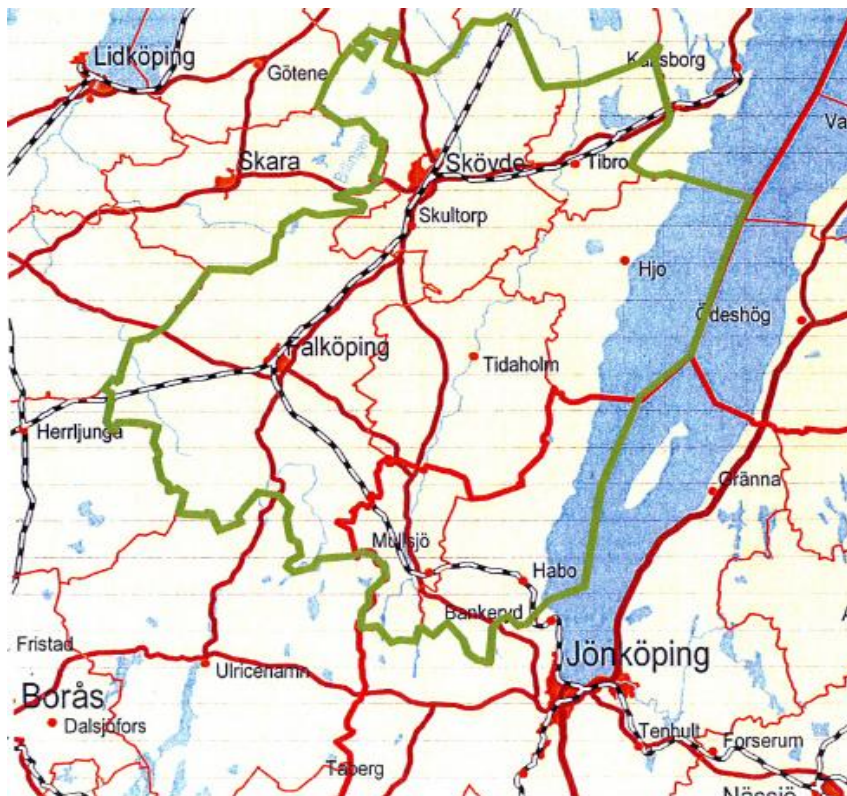

För att ytterligare skapa möjligheter för samverkansprojekt har de tre områdena gemensamt diskuterat övergripande målsättningar för Leaderarbetet, övergripande teman för arbetet samt urvalskriterier för projekt.

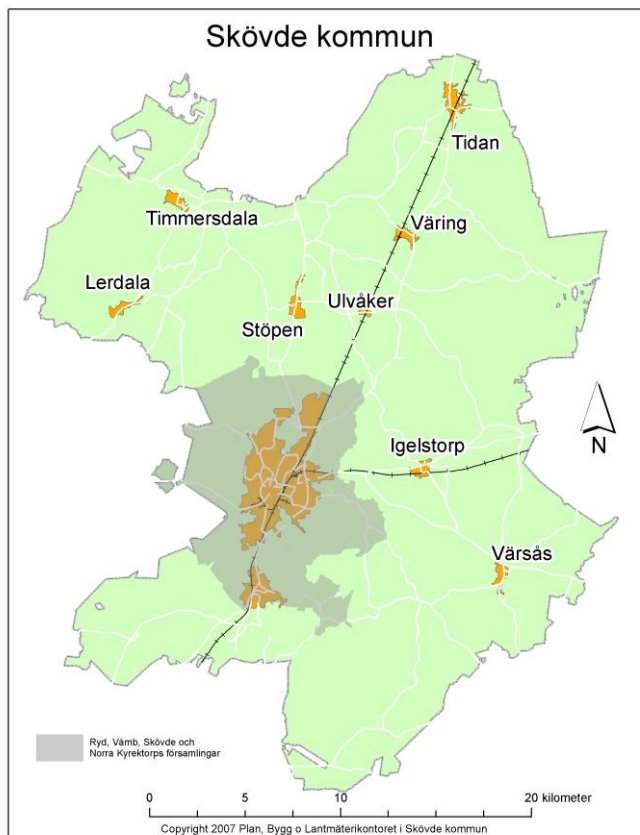
2 Beskrivning av området

2.1 Kriterier för avgränsningen

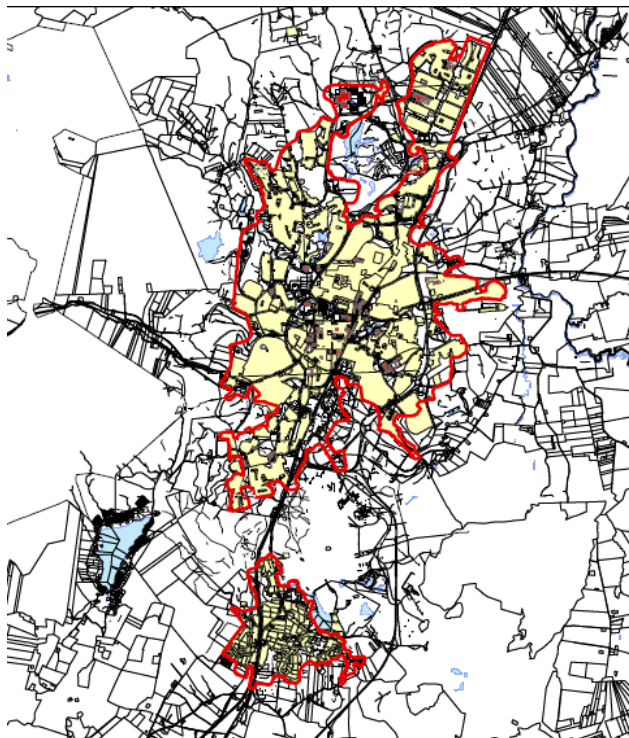
Leader Östra Skaraborg omfattar kommunerna Falköping, Hjo, Tibro, Tidaholm, Skövde, Habo och Mullsjö.

I Skövde kommun är tätortsdelen av församlingarna Skövde, Våmb, Ryd och Norra Kyrketorp undantagna

Karta över församlingar där avgränsade tätorter ligger

Avgränsning av tätorter i Skövde kommun

Den totala ytan för området är 3 073 km² undantaget tätorterna i församlingarna Skövde, Våmb, Ryd och Norra Kyrketorp.

Ytan fördelar sig på följande sätt mellan kommunerna:

Yta	km ²
Falköping	1 071
Hjo	587
Skövde	655
Tibro	235
Tidaholm	525
Habo	330
Mullsjö	202
TOTALT	3605

Källa: SCB 2007 (Kommunarealer 1 januari 2007 samt församlingsarealer 1 januari 2000)

Områdets invånarantal per 31/12 2006 är 113 570 personer. Undantaget Skövde tätort uppgår invånarantalet till 76 141 personer. Befolkningen fördelade sig på följande sätt över kommunerna:

Invånarantal 061231	
Falköping	31 240
Hjo	8 853
Skövde	13 432
Tibro	10 671
Tidaholm	12 653
Habo	10122 (10526 -08)
Mullsjö	7075 (7086 -08)
TOTALT	94046

Källa: SCB 2007 (folkmängd i riket, län och kommuner 31/12/2006 samt församlingsfolkmängd efter kön 31/12/2006)

Fördelningen mellan glesbygd, tätortsnära landsbygd och tätort per 31 december 2005 var följande:

	Glesbygd	Tätortsnära landsbygd	Tätort	Totalt
<i>Falköping</i>	4	14 249	16 932	31 185
<i>Hjo</i>	0	2 093	6 756	8 849
<i>Skövde</i>	0	12 288	37 692	49 980
<i>Tibro</i>	0	1 807	8 774	10 581

<i>Tidabholm</i>	0	3 517	9 018	12 535
<i>Habo</i>	0	2534	7308	9842
<i>Mullsjö</i>	0	875	6212	7087
TOTALT	4	37 363	92 692	130 059

Källa: Glesbygdverket 2007 (Västra Götaland befolkning 2005)

2.2 Områdets likartade förhållande

Vårt område består av ett ålderdomligt landskap. Det hela började för 245 miljoner år sedan. Då började bildandet av våra platåberg. Det var magma från jordens inre som trängde upp genom sprickor i jordskorpan och la sig som ett lock över de sedimentära bergarterna. Detta lock stelnade till den mycket hårda bergarten diabas. Idag kan man se ett antal höga berg resa sig över slättlandet. Vid foten av dessa berg ligger Hornborgasjön. En mängd fornminnen och stenmurar vittnar om gångna generationers verksamhet. Sjön är sargad av sjösänkningar, men har åter väckts till liv genom en omfattande och unik restaurering. Idag är den ett paradiset för rastande och häckande våtmarksfåglar. De rastande tranornas ystra dans lockar varje år stora skaror besökare. I nordost ligger Hökensåsbygden. Hökensåsbygden har fått sitt namn av den 10 mil långa urbergsrygg som i öster avgränsas av Vätterns strand och småstadsidyllen Hjo. Naturreservatet har en säregen natur. Det är starkt kuperat och har ett femtital sjöar och tjärnar bland mossklädda kullar och åsar.

Området ligger strategiskt mellan landets två störst konsumtionscentra, Stockholm och Göteborg, sammanbundna av västra stambanan som passerar området och med närhet till E20. Området avgränsas i öster av sjön Vättern. Vättern är känd för sitt klara, kalla vatten och sjön fungerar också som dricksvattentäkt åt ca 400 000 människor runt sjön samt åt städer som Falköping, Skara och Skövde.

Området har bebotts av människor som brukat jorden ända sedan stenåldern. I Falköping finns mer än hälften av alla megalitgravar i Sverige. Megalitgravar är de äldsta byggnadsverken som fortfarande finns kvar. De byggdes under några hundra år, ca 3600-3200 f.Kr., av det folk som brukar kallas Trattbägarkulturen. Det var den första jordbrukskulturen i Sverige. Här fanns goda levnadsmöjligheter för människor och djur och så är fallet även idag. Området har de rätta förutsättningar för det goda livet.

Området utgör den östra delen av f.d. Skaraborg. Alla kommunerna utom Skövde är utpräglade jordbrukskommuner med inslag av industriföretagande. Trenden är dock densamma i alla kommunerna att jordbruken blir färre i antal. De jordbruk som ökar något är de som är större än 100 hektar. Jordbruket har genom sin strukturrationalisering utvecklats mot allt större driftenheter. Detta har påverkat området som mest består av små och medelstora gårdar. Servicen på landsbygden har försämrats och många människor har lämnat landsbygden för att bosätta sig tätorterna istället.

Skövde dominerar området med stark tillväxt och utgör centrum för utbildning genom Skövde Högskola. Skövde har också störst inpendling från de andra kommunerna. De fem kommunerna ingår i samma arbetsmarknadsregion och samverkar dessutom på flertalet områden. Några som kan nämnas är Räddningstjänsten Östra Skaraborg, Avfallshanteringen Östra Skaraborg, Västra Stambanegruppen och HjoTiBorg inom gymnasieskolan.

2.3 Demografi

Mellan åren 2005 och 2006 visar i stort sett hela området en befolkningsökning. Tittar man däremot i ett längre perspektiv och går tillbaka till 1990 uppvisar alla kommuner i området utom Skövde och Habo befolkningsminskningar på i storleksordningen 3-6% per kommun.

Befolkningsutveckling 2005-2006

	<i>Falköping</i>	<i>Hjo</i>	<i>Skövde 1)</i>	<i>Tibro</i>	<i>Tidaholm</i>
2005	31 185	8 849	49 980	10 581	12 535
2006	31 240	8 853	50 153 1)	10 671	12 653
<i>Förändring</i>	+ 55	+ 4	+173	+ 90	+ 118

	<i>Habo</i>	<i>Mullsjö</i>
2005	9842	7087
2006	10122	7075
<i>Förändring</i>	+280	-12

Källa: SCB Folkmängd i riket, län och kommuner per den 31/12 2005 och 2006

Befolkningsutveckling 1990-2005

	<i>Falköping</i>	<i>Hjo</i>	<i>Skövde 1)</i>	<i>Tibro</i>	<i>Tidaholm</i>
2005	31 185	8 849	49 980	10 581	12 535
2000	31 007	8 787	49 313	10 576	12 694
1995	32 001	9 201	49 432	11 218	13 249
1990	31 994	9 136	47 529	11 188	13 283
<i>Förändring</i>	- 809	- 287	+ 2 451	- 607	- 748

Källa: SCB 1) Hela Skövde kommun är inkluderad

	<i>Habo</i>	<i>Mullsjö</i>
2005	9842	7087
2000	9578	7071
1995	9577	7332
1990	9498	7375
<i>Förändring</i>	+344	-288

2.4 Näringsliv och arbetsmarknad

Idag präglas vårt område fortfarande av jordbruket, men det finns även många olika industriföretag. Nämnas kan Volvo Personvagnar i Floby, Falköping Ost och Falbygden Mejeri i Falköping. Falköping är den av kommunerna som har flest jordbruk. Tidaholm har en lång tradition av företagarganda och utveckling. Staden var på 1920-talet Sveriges ledande tillverkare av lastbilar och bussar. I Tidaholm lever brukssamhället vidare. Tidaholms näringsliv är en stor underleverantör inom den mekaniska industrin. Här tillverkas dessutom kök, tändstickor och flaggstänger. I Tibro har alltid skogs- och trähantering varit två av de viktigaste näringarna. När

bönder och torpare under 1700-talet sökte extrainkomster föll det sig naturligt att utveckla trähantverket och börja tillverka möbler. Idag bedrivs utbildningar på Hantverkscentrum och Tibro Training center (TTC). Det finns även en gymnasial utbildning inom möbel och inredning. Detta gör att Tibro representerar en spjutspets av kunskap och kompetens som gör Tibro världsunik. I Hjo finns ett antal företag som är världsledande inom t.ex. siktutrustning och industriell packning och transportförpackning. Dessa företag är några av de industriföretag som finns i Hjo som trots sin lilla storlek har nått framgång.

Habos näringsliv består till största delen av tillverknings- och utvinningsföretag, handel- och kommunikationsföretag. Till exempel tillverkas här armaturer som exporteras över nästan hela världen. Habo har ett diversifierat näringsliv med stora och små företag. Därutöver finns ett antal enmansföretag. I Mullsjö slutligen har näringslivet under åren kännetecknats av innovatörer och driftiga entreprenörer. Ur flera av dessa från början små företag har dagens stora enheter vuxit fram. Än i dag är företagstätheten mycket stor med många små och en mindre grupp medelstora företag. Plast och metallbranscherna är väl företrädna.

Största företag i respektive kommun

<i>Falköping</i>	<i>Hjo</i>	<i>Skövde</i>	<i>Tibro</i>	<i>Tidaholm</i>
Kinnarps AB (800)	Josef Kihlberg (150)	AB Volvo	Sweedwood Tibro (250)	Marbodal
Volvo Personvagnar AB Floby (410)	Tectubes Sweden (150)	Volvo Cars	Forbo Parquet (165 anställda)	IAC Group
Arkivator (310)	Bertil Bergbom & Söner (90)	Euromaint Industry	LBC Sweden (115)	Swedish Match
Gyllensvans Möbler (250)	S Samuelsons Productions (70)	Cejn	LSG Skychefs (100)	Tidamek
Parker Hanifinn (240)	Hjo Folkhögskola (50)	Paroc	Mio (85)	Domitec Seitz

<i>Habo</i>	<i>Mullsjö</i>
Fagerhult (615)	Kongsberg Automotive (400)
Hedbergs mekaniska verkstad (70)	TiPac (70)
Portsystem 2000 (60)	Luminator (50)
Habogruppen (55)	EngTex (50)
Gnotec JVAB (52)	Nimex AB (40)

Antal företag i olika storlek

<i>Antal anställda</i>	<i>Falköping</i>	<i>Hjo</i>	<i>Skövde</i>	<i>Tibro</i>	<i>Tidabölm</i>
<i>Enmansföretag</i>	2283	780	2757	632	963
<i>1-4 anställda</i>	568	160	942	204	250
<i>5-9 anställda</i>	167	24	294	64	63
<i>10-19 anställda</i>	107	21	196	36	38
<i>20-49 anställda</i>	63	12	134	27	25
<i>50-99 anställda</i>	33	2	45	5	6
<i>100-199 anställda</i>	8	2	21	6	5
<i>>200 anställda</i>	6		12	1	3
<i>Totalt ca</i>	1252	1001	4401	975	1353

Källa: SCB:s företagsstatistik 2006

Antal Företag i olika storlek - forts

<i>Antal anställda</i>	<i>Habo *)</i>	<i>Mullsjö</i>
<i>Enmansföretag</i>	982	483
<i>1-4 anställda</i>	163	109
<i>5-9 anställda</i>	41	33
<i>10-19 anställda</i>	20	13
<i>20-49 anställda</i>	16	6
<i>50-99 anställda</i>	6	4
<i>100-199 anställda</i>	0	0
<i>>200 anställda</i>	1	1
<i>Totalt ca</i>	1229	649

*) Lokala arbetsställen belägna i Habo resp. Mullsjö

Antal arbetsställen/bransch

	<i>Falköping</i>	<i>Hjo</i>	<i>Skövde</i>	<i>Tibro</i>	<i>Tidaholm</i>
<i>Byggindustri</i>	247	81	265	71	84
<i>Civila myndigheter och försvar</i>	14	5	40	6	15
<i>El, gas, värme och vattenverk</i>	20	10	10	6	7
<i>Enheter för hälso- och sjukvård</i>	150	50	206	115	30
<i>Fastighetsbolag, uthyrning och företagservice</i>	625	209	994	199	148
<i>Fiske</i>	1	3		9	2
<i>Gruvor och metallindustri</i>	7	1	3	18	4
<i>Hotell, restaurang och turism</i>	99	21	110	29	30
<i>Jordbruk, jakt och skogsbruk</i>	1603	400	1003	348	519
<i>Kreditinstitut, försäkringsbolag</i>	27	3	27	11	6
<i>Parti och detaljhandel</i>	565	166	642	214	173
<i>Tillverkningsindustri</i>	239	134	242	160	113
<i>Transport, magasinering och kommunikation</i>	128	50	181	38	38
<i>Utbildningsväsende</i>	91	37	146	31	49

Källa: SCB:s företagsstatistik 2006

	<i>Habo</i>	<i>Mullsjö</i>
<i>Byggindustri</i>	77	61
<i>Civila myndigheter och försvar</i>	3	4
<i>El, gas, värme och vattenverk</i>	3	2
<i>Enheter för hälso- och sjukvård</i>	18	28
<i>Fastighetsbolag, uthyrning och företagservice</i>	164	155
<i>Fiske</i>	3	0
<i>Gruvor och metallindustri</i>	4	2
<i>Hotell, restaurang och turism</i>	15	24
<i>Jordbruk, jakt och skogsbruk</i>	335	233
<i>Kreditinstitut, försäkringsbolag</i>	9	5
<i>Parti och detaljhandel</i>	143	120
<i>Tillverkningsindustri</i>	95	95
<i>Transport, magasinering och kommunikation</i>	38	20
<i>Utbildningsväsende</i>	27	24

Ser man till respektive kommun är det enbart Skövde som har en nettoinpendling till kommunen. Totalt sett har hela området ett litet positivt inpendlingsnetto.

	<i>Falköping</i>	<i>Hjo</i>	<i>Skövde 1)</i>	<i>Tibro</i>	<i>Tidabholm</i>
<i>Inpendling</i>	2351	559	9032	1082	700
<i>Utpendling</i>	3929	1619	4339	1793	1600
<i>Pendlingsnetto</i>	-1578	-1060	4693	-711	-900

1) Hela Skövde kommun är inkluderad

	<i>Habo</i>	<i>Mullsjö</i>
<i>Inpendling</i>	1273	737
<i>Utpendling</i>	2759	1523
<i>Pendlingsnetto</i>	-1486	-786

Besöksnäring

Besöksnäringen är som för Skaraborg i sin helhet en näringsgren som kan utvecklas mer. Antalet gästnätter på hotell, stugbyar och vandrarhem var 2006 totalt ca 259 000, vilket kan jämföras med 523 000 i Skaraborg som helhet. Eftersom hela Skövde ingår i underlaget, drar detta upp siffrorna. Beräknat per capita innebär detta för vårt område 2,28 (259 000 gästnätter/113570 invånare). Motsvarande tal för Skaraborg är 2,0 och för Västra Götaland 2,45. Övernattning på camping är inte med i angivna siffror och det är en stor del av gästnätterna i området.

	<i>Falköping</i>	<i>Hjo</i>	<i>Skövde 1)</i>	<i>Tibro</i>	<i>Tidabholm</i>	<i>Skaraborg</i>	<i>VG-region</i>
<i>Antal gästnätter (tusental)</i>	43	9	183	11	13	523	4 551
<i>Största besöksmål (antal besökare i tusental)</i>	Falbygdens Ost (210) Hornborga-sjön (130) Mösseberg Djurpark och Lekplats	Hem& Hobby (250) Slöjd-mässan (40) Kultur-staden Hjo (100)	Arena Skövde (100) Billingen Frilufts-område Mat-festivalen (50) Kultur-huset	Möbel-handeln Idrotts-evenemang Örlen-området	Hökensås (330) Kungslena kyrka (17) Turbinhus-ön (11)	Rörstrand (450) Skara Sommarland (350) Läckö slott(325)	Liseberg (2 844) Svenska Mässan (731) Botaniska Trädgården (468)

1) Hela Skövde kommun är inkluderad

	<i>Habo</i>	<i>Mullsjö</i>
<i>Antal Gästnätter (tusental)</i>	14	72
<i>Största Besöksmål (antal besökare i tusental)</i>	Habo kyrka Hökensås Konstnären Hans ”komålar” Lindberg	VIP Motell (450) Ryfors konfektyrer (95) Nyhemsområdet (35) Sägnernas Hus (35) Ryfors Bruk (30) Mullsjö Alpin (25)

2.5 Utbildning och sysselsättning

Bortsett från Skövde kommun, så har området en högre andel invånare med förgymnasial och gymnasial utbildning samt en låg andel invånare med eftergymnasial utbildning i förhållande till riket.

Befolkning efter utbildningsnivå 2006

	<i>Falköping</i>	<i>Hjo</i>	<i>Skövde*</i>	<i>Tibro</i>	<i>Tidaholm</i>	<i>Riket</i>
<i>Förgymnasial utbildning i procent (Män/ Kvinnor)</i>	25/16	24/16	19/14	27/21	29/21	18/14
<i>Gymnasial utbildning i procent (män/ Kvinnor)</i>	53/52	55/52	49/48	56/53	55/53	49/45
<i>Eftergymnasial utbildning i procent (Män/ Kvinnor)</i>	21/32	22/32	31/37	17/25	15/25	31/39

Källa: SCB 2006, Befolkning efter utbildningsnivå

1) Hela Skövde kommun är inkluderad

	Habo	Mullsjö
<i>Förgymnasial utbildn i % (män/ kvinnor)</i>	22/14	33/28
<i>Gymnasial utbildn i % (män/ kvinnor)</i>	52/49	49/46
<i>Eftergymnasial utbildn i % (män/ kvinnor)</i>	25/28	18/26

Arbetslösheten i området är i samtliga kommuner utom Tibro lägre än för riket totalt. Genomsnittet för området ligger även det under siffrorna för riket.

Arbetslöshet per kommun 2006

	<i>Falköping</i>	<i>Hjo</i>	<i>Skövde</i>	<i>Tibro</i>	<i>Tidaholm</i>	<i>Genomsnitt området</i>	<i>Riket</i>
<i>Öppen arbetslöshet</i>	3,5 %	3,2 %	3,2 %	5,5 %	3,5 %	3,8 %	4,6 %
<i>Arbetslöshet inkl. åtgärder</i>	6,5 %	5,5 %	6 %	9,5 %	4,7 %	6,4 %	7,6 %

Källa: AMV 2007

	<i>Habo</i>	<i>Mullsjö</i>
<i>Öppen arbetslöshet</i>	2,0 %	2,9 %
<i>Arbetslöshet inkl. åtgärder</i>	3,0 %	4,5 %

3 Analys av området

3.1 SWOT-analys (Falköping, Hjo, Skövde, Tibro, Tidaholm)

Styrkor <p>Gemensam lokal arbetsmarknadsregion med goda kommunikationer</p> <p>En miljon invånare i Skaraborgs närområde</p> <p>Rikt föreningsliv för olika åldersgrupper</p> <p>Låga huspriser jämfört med storstäderna</p> <p>Närhet till högre utbildning</p> <p>Stora arbetsgivare som ger mervärde genom utbyggnad av infrastruktur</p> <p>Rikt kulturarv och tillgång till kultur</p> <p>Logistikcentrum</p> <p>God kvalitet på jord- och skogsmark</p> <p>Höga naturvärden</p> <p>Många småföretag som ger styrka och flexibilitet</p> <p>Upparbetat trepartnerskapet i en del projekt</p>	Svagheter <p>Svag befolkningsutveckling</p> <p>Stark bypolitik</p> <p>Låg exploatering på landsbygden gör att basstruktur saknas</p> <p>Låg andel ungdomar engagerade i föreningslivet undantaget idrottsföreningar</p> <p>Landsbygdsboende är beroende av bil p.g.a brister i kollektivtrafiken</p> <p>Svagt varumärke, dålig marknadsföring, anonyma</p> <p>Ostolta – dålig självuppfattning. Det finns kreativitet, men den är inte tillräckligt bra.</p> <p>För få tjänsteföretag</p> <p>Dåliga strukturer inom besöksnäringen – ingen samverkan</p> <p>Låg utbildningsnivå</p>
Möjligheter <p>Flygplatser som ej är utnyttjade - lågprisflyg</p> <p>Hästnäringen är ej utnyttjad</p> <p>Livsmedelsförädling är ej utnyttjad</p> <p>Företagande bland unga och kvinnor</p> <p>Utveckling inom förnyelsebar energi</p> <p>Goda förhållanden logistiskt</p> <p>Närheten till Göteborg</p> <p>Grön integration som utvecklar landsbygden samtidigt som den motverkar segregation</p> <p>Det starka kulturarvet med inriktning på medeltid</p> <p>Utvecklade landsbygdsföretag och en förbättrad attityd till dem</p> <p>Höga naturvärden skapar möjlighet för god livsmiljö och besöksnäring</p> <p>Tomma byggnader på landsbygd som kan utnyttjas för näringsverksamhet</p>	Hot <p>Befolkningsutvecklingen och en åldrande befolkning</p> <p>Ej utvecklingsbenägna och samarbetsvilliga företag</p> <p>Europabanan – fokus flyttas från Västra Stambanan</p> <p>Globaliseringen – produktion flyttas ut</p> <p>Sydlinken – om krafledningen dras genom luften blir skogsmark och bostäder drabbade</p> <p>Uranbrytning</p>

3.1.2. SWOT-analys (Mullsjö – Habo)

<p>Styrkor</p> <p>Entreprenörskulturen är mycket väl förankrad med många små och stora företag.</p> <p>Nära samverkan med näringslivet</p> <p>Bra skolor; i Habo nybyggda förskolor, i Mullsjö gymnasium</p> <p>God tillgång på attraktiva tomter, (i tätort, på landsbygd och sjönära)</p> <p>Mycket goda IT-kommunikationer, även på landsbygden</p> <p>Nära till internationell flygplats (Jönköping)</p> <p>Bra kollektivtrafik i tätorterna</p> <p>Korta beslutsvägar</p> <p>Rikt och aktivt föreningsliv</p> <p>Turism på frammarsch</p> <p>Nära till större stad (Jönköping)</p> <p>Låg arbetslöshet</p> <p>Låg kriminalitet</p> <p>Höga naturvärden</p> <p>Fördelaktigt geografiskt läge</p> <p>God tillgång på restauranger och boende-anläggningar (Mullsjö)</p>	<p>Svagheter</p> <p>Få fritidsaktiviteter för äldre ungdomar</p> <p>Låg generell utbildningsnivå jämfört med riket</p> <p>Mycket dålig standard på väg 26/47</p> <p>För få tjänsteföretag och kvalificerade arbetstillfällen</p> <p>Dåligt utbud av KomVux på hemmaplan</p> <p>Bristande utbud av boendeanläggningar och restauranger (Habo)</p>
<p>Möjligheter</p> <p>Väg 26/47 anges nu i nationell vägplan som mycket angelägen att åtgärda</p> <p>Ökat kvinnligt företagande</p> <p>Förädling av höga naturvärden möjligt</p> <p>Fördjupat samarbete över kommun- och länsgränser</p> <p>Vidareutveckling av besöksnäringen</p> <p>Utveckling av kulturprojekt</p> <p>Vidareutveckling av miljöprogrammet</p> <p>Utökad produktion av närproducerad mat</p> <p>Europakorridorens byggande</p>	<p>Hot</p> <p>Ägarna av företag finns på annan ort</p> <p>Statliga lokalkontor flyttar ut (Arbetsförmedling, Försäkringskassa, Polis)</p> <p>Osäker lönsamhet för jönköpingsflyget</p> <p>Konflikt mellan utbyggnaden av vindkraft och andra intressen</p> <p>Landsbygdens avfolkning</p>

3.2 Slutsatser

Landsbygdsutveckling kan inte ses som en specifik angelägenhet för landsbygden. För att målet om en levande landsbygd ska uppfyllas måste stad och land fungera på ett bra sätt tillsammans. Vårt Leaderområde har närhet till flera tätorter. Det är både Skövde och Falköping som kommer att ge förutsättningar som vår landsbygdsutveckling kräver för att lyckas. I tätorterna finns den marknadsplats och kommunikationsmöjligheter i form av järnväg och flygplatser, som handel och företagande kan vara i behov av. Här finns också våra viktiga utbildningsplatser i form av bland annat högskoleutbildning i Skövde och även i Skara. Detta underlättar för våra ungdomar att bo kvar i bygden och ger samtidigt möjlighet för inflyttning av nya människor. Här finns unika möjligheter till attraktiva boendemiljöer på platser med höga naturvärden med möjlighet att ta sig till Sveriges två största städer inom två timmar. De tätorter som finns inom Leaderområdet och i dess närhet erbjuder goda möjligheter till arbete, utbildning och ett rikt kulturutbud. För att dra nytta av möjligheterna krävs bl.a. ökad synlighet, tydlig profilering och ökat samarbete. Basen är det lokala engagemanget.

Landsbygdsutveckling måste kännetecknas av långsiktighet och en helhetssyn. En viktig del i vår utvecklingsstrategi är att stödja helhetslösningar med många inblandade aktörer. Mångfalden beaktas och nytänkande uppmuntras. Strategin ger stimulans till och tar till vara på det lokala engagemanget för utveckling av den egna bygden. Människor med idéer inom vårt geografiska område skall ges möjlighet till samarbete med andra Leaderområden, nätverk och kluster både nationellt och internationellt. Idéerna skall vara innovativa och ha en egen bärkraft för att verka hållbart och långsiktigt.

Området har en näringslivsstruktur, där det finns några stora företag och många små. Det finns en gammal industritradition att bygga vidare på, men många företag är inte utvecklingsbenägna och det är överlag en dålig dynamik. Det behövs ökat samarbete, ökning av utbildningsnivån och nya konstellationer. Vidare behövs både affärsutveckling och produktutveckling. Många företag har också behov av att i en ökande konkurrens hitta nya marknader. Den geografiska placering och logistikcentrum ger fördelar i det sammanhanget. Även tillgången till högre utbildning i området är viktig, men det krävs tydligare kopplingar mellan skola och näringsliv. Landskapets resurser ger särskilt goda möjligheter för utveckling inom livsmedel, förnyelsebar energi och besöksnäring.

Överlag är den rika kulturen och naturen en viktig tillgång för områdets fortsatta utveckling. I detta sammanhang handlar det om att klara balansgången mellan bevarande och utveckling.

4 Utvecklingsstrategi

4.1 Vision

En övergripande vision för vårt område är att skapa ekonomisk tillväxt och därmed arbetstillfällen. Detta leder i sin tur till att folk har möjligheter att bo kvar samt att även inflyttning till vårt område är möjlig. Den pågående befolkningsminskning som sker i området kan på det sättet hejdas. Vi vill också vidareutveckla det attraktiva landskapet vi har genom att öka människors möjlighet till boende, rekreation och utvecklingsmöjligheter på landsbygden. Allt utvecklingsarbete skall ha sin utgångspunkt i de lokala förutsättningarna med de lokala aktörerna för att genom samverkan skapa en helhetssyn för vårt område. För en ökad tillväxt i området skall ett diversifierat företagande stimuleras. Detta kan stimuleras genom att hitta och stödja nya former för samarbete som kan ge ett högre förädlingsvärde på produkten eller tjänsten.

4.2 En kort presentation av teman i Leader Östra Skaraborg

För att uppnå verksamhetsmålen har Leader Östra Skaraborg enats om fyra teman, som skall ses som en inledande styrning av verksamheten. Dessa teman har identifierats utifrån att de har bäring på i analysen och att de kan bidra till måluppfyllelsen. Dock måste det under Leaderperioden finnas möjlighet för LAG att vid behov komplettera med ytterligare något tema.

4.2.1 Tema bygdeutveckling

Från analysen

Analysen lyfter fram attraktiva boendemiljöer, natur- och kulturmiljöer samt närheten till Göteborg och Jönköping. Samtidigt finns det svagheter som avflyttning, en åldrande befolkning och utbildningsnivåer eller ”brain drain”. Genom samverkan och satsningar kan den potential som finns bidra till att vi når målen.

Tema bygdeutveckling

Bygdeutveckling syftar till att skapa attraktiva miljöer för människor att bo i, så att ekonomisk aktivitet kan uppstå och vidmakthållas både i form av samhällsservice och företagande. Centrumutveckling och handel är viktigt i detta tema för att skapa livskraftiga knutpunkter. Särskilt intressant är det att stödja samverkan.

Utblick

Även landsbygdsprogrammet i övrigt har en särskild prioritering mot bygdeutveckling.

4.2.2 Tema förnyelsebar energi

Från analysen

I analysen framgår bland annat att det finns goda förutsättningar för produktion av förnyelsebar energi i vårt område. Det finns redan aktörer från olika delar av trepartnerskapet. Det finns teknikutveckling, odling etc. Förnyelsebar energi bedöms också vara ett område med stor kommersiell potential. Här finns plats för vindkraft, areal att odla råvara och kunskaper via till exempel Sveriges Lantbruksuniversitet.

Tema förnyelsebar energi

Inom området förnyelsebar energi kan leaderarbetet inte bidra till större investeringar men till åtgärder som syftar till att skapa strukturer för samarbete, produkt- och affärsutveckla samt skapa ny kunskap.

Utblick

Genom Skaraborgs tillväxtprogram sker under hösten 2007 en inventering av området förnyelsebar energi med avseende på bland annat befintlig verksamhet, kompetens och resurser. Syftet med kartläggningen är att skapa en samordning av de offentliga insatserna. Arbetet i leaderområdet kommer att ha stor nytta av den inventeringen.

Västra Götalandsregionen har etablerat en strategi för att bli fossilbränslefri från år 2030. Arbetet inleds med projektet ”Smart-energi”.

4.2.3 Tema livsmedel

Från analysen

Analysen lyfter bland annat fram att hela förädlingskedjan för livsmedel finns i vårt område. Stor del av näringslivet i vårt område är småskaligt, och samverkan är därför en viktig strategi. Att lyfta fram de olika möjligheter som finns för befintliga eller blivande företag är ett annat område som analysen identifierar.

Tema livsmedel

Genom satsningar på produktutveckling och marknadsföring vill vi bidra till utveckling av befintliga företag, start av nya och därigenom fler arbetstillfällen. Särskilt viktigt är samverkan och att arbeta med hela förädlingskedjan.

Utblick

Västra Götalandsregionen och Länsstyrelsen kommer att etablera ett center för utveckling av småskalig livsmedelsförädling. Den kompetensen kommer att kunna göra stor nytta i leaderarbetet.

4.2.4 Tema besöksnäring

Från analysen

Våra natur- och kulturvärden är en resurs som går att utnyttja på ett hållbart sätt. I vårt område samsas några stora besöksmål med många små. Det finns behov av att samverka och att marknadsföra det goda som finns.

Tema besöksnäring

Genom satsningar på produktutveckling, samverkan och marknadsföring vill vi bidra till utveckling av befintliga företag, start av nya och därigenom fler arbetstillfällen. Vi vill ta tillvara det småskaliga, och satsa på hållbar utveckling. Besöksnäringens globala karaktär utmanar oss att samverka i hela Skaraborg.

Utblick

Leaderområdets för Östra Skaraborg (inklusive Habo och Mullsjö) tillväxtprogram har besöksnäringen som ett fokusområde. Det inriktar sig på att utveckla ”Destination Skaraborg”, det vill säga marknadsföring och profilering men har inte kapacitet för lokal affärsutveckling. Den nischen kan leaderarbetet fylla.

4.3 Befintliga regionala mål och utredningar

Vi har i vår målbeskrivning tagit utgångspunkt i tre dokument:

- Västra Götalands vision ”Det goda livet”
- Landsbygdsprogrammet, med tyngdpunkt på målbeskrivningen för axel 3
- ”Skaraborg och kunskapsekonomin” En analys av Skaraborgs utvecklingsförutsättningar.

4.3.1 Vision Västra Götaland

Vision Västra Götaland sammanfattas i nedanstående matris:

Från denna vision har vi tagit med oss förhållningssättet med tre dimensioner av hållbar utveckling. För Leader Östra Skaraborg inriktar vi arbetet på ett livskraftigt näringsliv samt kompetens- och kunskapsutveckling. Perspektivet gemensam region har vi översatt till gemensam delregion Skaraborg. Även de övriga tre perspektiven jämställdhet, integration och internationalisering finns med i mål och strategier för Leaderområdet.

4.3.2 Landsbygdsprogrammet

Målbeskrivningen för axel 3 i Landsbygdsprogrammet lyder: Förbättra livskvaliteten, bredda företagandet och främja utvecklingen av landsbygdsekonomin.

Åtgärder inom detta huvudmål förutsätter ett diversifierat näringsliv, ökat fokus på landsbygdens resurser i form av attraktiva miljöer för boende och för rekreation samt ett ökat fokus på lokalt samarbete kring t.ex service och infrastruktur. Målet är att få en ökad mångfald av landsbygdens näringsliv, i syfte att främja sysselsättning, högre livskvalitet för dem som bor på landsbygden samt ett hållbart nyttjande av landsbygdens resurser. Leader kan verka inom de flesta av dessa åtgärder.

4.3.3 Skaraborg och kunskapsekonomin

Skaraborg och kunskapsekonomin är en utredning av Skaraborgs utvecklingsförutsättningar som gjorts av Tomas Ekberg, vid Västra Götalandsregionen på uppdrag av Skaraborgs Kommunalförbund (2007). Utredningens resultat kommer att utgöra bas för den revidering av Tillväxtprogram som görs i Skaraborg under hösten 2007.

Positivt i Skaraborg enligt analys

- Produktion och produktivitet har ökat snabbt
- Hög livskvalitet, en varierad och konkurrenskraftig naturmiljö och ett starkt socialt kapital
- God framkomlighet och god tillgänglighet till Gbg & Sthlm

Negativt i Skaraborg enligt analys

- Försvagad konkurrenskraft gentemot omvärlden
- Inga nya marknadsandelar som leder till nya jobb
- Långsam utveckling av kompetensnivåerna inom våra viktigaste branscher
- Lågt nyföretagande, viss ökning men långsam
- Svag befolkningsutveckling och långsam ökning av väl utbildad befolkning
- Organisation och ledarskap i gemensamma utvecklingsarbetet

Utredningen resulterar i en rekommendation att ta tag i fem kärnfrågor. Tre kan kopplas till de möjligheter som identifierades i SWOT-analyser som utgjorde huvudtema i merparten av de diskussioner som fördes i utredningen. De är att ta vara på livskvalitet och attraktivitet, att stärka ledarskap och organisation av utvecklingsarbetet och att betona kunskapsutveckling i samverkan mellan högre utbildning och näringsliv. Fjärde frågan är tillgänglighet och kopplingar till omvärlden. Den femte handlar om affärsdriven samverkan för konkurrenskraft och samhällsutveckling. I klartext om områden där det offentliga i olika former och näringslivet kan identifiera gemensamma intressen.

- Livskvalitet och attraktivitet
- Ledarskap och organisation i Skaraborg
- Kunskapsutveckling i mötet mellan högskola och det omgivande samhället
- Tillgänglighet och koppling till omvärlden
- Affärsdriven samverkan för konkurrenskraft och samhällsutveckling

Flera av dessa kärnfrågor som av utredningen pekas ut som väsentliga för Skaraborgs framtida utvecklingsförutsättningar ligger väl i linje med de prioriteringar vi gjort inom ramen för Leaderarbetet dels utifrån valda teman, men dessutom utifrån val av modell för organiseringen av arbetet. Vår gemensamma organisation för Leader Skaraborg ligger helt i linje med utredningens rekommendationer om att skapa bättre strukturer för gemensamt utvecklingsarbete.

4.4 Verksamhetsmål

Utifrån ovanstående analys, vision, mål och utredning har Leader Östra Skaraborg formulerat följande verksamhetsmål.

Leader Östra Skaraborg ska bidra till:

- näringslivsutveckling på landsbygd
- högre livskvalitet för landsbygdsboende
- ett hållbart nyttjande av landsbygdens resurser.

Näringslivsutveckling på landsbygd

Leader Östra Skaraborg ska bidra till näringslivsutveckling på landsbygd genom att skapa sysselsättning och konkurrenskraftiga företag med särskilt fokus på småföretagande. En del i detta arbete är nyföretagande och entreprenörskap. Det finns även utvecklingspotential i det stora antalet småföretag som redan finns i Östra Skaraborg. Det är en utmaning att stimulera till tillväxt inom de små företagen och genom att arbeta med befintliga företag ökar möjligheten för långsiktighet. Det är även viktigt att stimulera till att projekt övergår till verksamhet i någon kommersiell driftsform.

Högre livskvalitet för landsbygdsboende

Leader Östra Skaraborg vill arbeta med högre livskvalitet för landsbygdsboende. För att öka livskvaliteten krävs en positiv attityd till att bo och verka på landsbygden. Denna bottnar i att landsbygdsboende upplever att de har ett tillräckligt utbud av service och tjänster tillsammans med en tillfredsställande social miljö. För att kunna uppnå detta krävs en ökad inflyttning till landsbygden. Ett viktigt led i det arbetet är att på olika sätt bidra till en utveckling av attraktiva livsmiljöer.

Hållbart nyttjande av landsbygdens resurser

Leader Östra Skaraborg ska bidra till en hållbar utveckling. För att uppnå detta ska en checklista tas fram för projekten. Därigenom kan projekten bli uppmärksamma på vilka deras specifika risker är när det gäller hållbar utveckling och vidta åtgärder för detta. Hållbar utveckling kan inte mätas vid ett specifikt tillfälle utan kräver snarare ett förhållningssätt där man kontinuerligt arbetar med frågan.

4.4.1 Koppling till landsbygdsprogrammets axlar

Leader Östra Skaraborg kommer huvudsakligen att genomföra insatser inom axel 3, men med vissa inslag från axel 1 när det gäller livsmedelsproduktion och förädling och axel 2 med fokus på hehetssynen på landskapet som resurs för rekreation, utveckling och tillväxt och boende samt som bärare av ett natur- och kulturarv..

4.4.2 Målmatrix

För att uppnå verksamhetsmålen har Leader Östra Skaraborg enats om fyra teman. Vidare finns ett antal horisontella prioriteringar, som ska genomsyra projektportföljen inom Leader Östra Skaraborg. Dessa är integration, jämställdhet, ungas deltagande samt nyttjande av kultur- och naturresurser. För att få fram etappmål har vi gjort en målmatrix, där vi för samman verksamhetsmål med horisontella prioriteringar och indikatorer.

Målmatrix för Leader Östra Skaraborg

Verksamhetsmål	Horisontella prioriteringar, strategier och indikatorer	Teman			
		Bygde-utveckling	Förnyelsebar energi	Livsmedel	Besöksnäring
Näringslivs-utveckling på landsbygd	Arbetsstillfällen	Antal nya arbetsstillfällen			
	Gästnätter				Antal gästnätter
	Nya företag	Antal nya företag			
	Driftsformer	Antal nya ekonomiska, icke offentliga, driftsformer			
	Produkt-utveckling	Antal nya produkter			
	Lärande	Antal deltagande i utbildningsaktiviteter			
	Natur & kultur	Projekt som utnyttjar resursen prioriteras			
Högre livskvalitet för landsbygdsboende	Integration	Antal nya företag startade av personer med invandrarbakgrund			
	Jämställdhet	Andel kvinnor/män inom nya arbetsstillfällen, nya företag, deltagare i utbildning			
	Ungas deltagande	Antal nya företag startade av unga personer			
	Inflyttning	Antal nyinflyttade personer			
	Positiv attityd	Förbättrad attityd till att bo och verka på landsbygd			
Hållbart nyttjande av landsbygdens resurser	Hållbar utveckling				

4.4.3 Etappmål

Utifrån ovanstående målmatrix har Leader Östra Skaraborg satt upp etappmål fram till 2013. Det är viktigt att etappmålen som är lätta att kommunicera och som ger en god ledning för LAGs

arbete. Vi har valt att uttrycka etappmålen i form av vilka effekter man kan förvänta sig utifrån varje satsad miljon.

En satsad Leadermiljon (den totala offentliga finansieringen) i Östra Skaraborg ger:

- 1 nytt arbetstillfälle
- 1 ny inflyttad utöver nuvarande trend (basen är medeltalet för de senaste fem åren)
- ½ företag eller ekonomisk förening
- 500 gästnätter
- 1 ny produkt/tjänst
- 50 kursdeltagare

Ytterligare mål för Leader Östra Skaraborg är:

- 10% av de nya företagen startas av personer med invandrarbakgrund
- 10% av de nya företagen startas av unga personer (ung = upp till 30 år)
- En fördelning mellan kvinnor och män inom spannet 40-60% när det gäller nya företag, deltagande i utbildningsinsatser samt nya arbetstillfällen
- Förbättrad attityd till att bo och verka på landsbygden (målet konkretiseras efter att nuläget mätts)

4.5 Strategi

Med utgångspunkt i SWOT-analysen och i de behov som uttryckts av arbetsgrupperna under processen kring utvecklingsstrategin har ett antal strategier formats. För att kunna uppfylla målen kommer Leader Östra Skaraborg att arbeta med följande strategier:

- Produktutveckling – en bas i utvecklingen inom flera av våra valda teman är behovet av fler produkter.
- Förädling – förädling av produkter och tjänster med särskilt fokus på att koppla samman enskilda produkter/tjänster i mer kompletta och säljbara enheter
- Affärsutveckling – arbete med i första hand befintliga småföretag för att stärka dem och stimulera tillväxt
- Nätverk/samverkan – utveckling av samverkan inom olika områden och skapande av nätverk med syfte att dessa ska leda till varaktiga strukturer.
- Kompetensutveckling/lärande – aktivt arbete med kompetensutveckling/lärande i syfte att skapa varaktiga effekter. Detta område kan innefatta allt från bevarande av gamla tekniker till tillämpning av forskningsresultat.
- Nya marknader – För att kunna få avsättning för både befintliga och nya produkter krävs ofta tillgång till nya marknader, både inom och utanför Sverige.
- Marknadsföring – Det finns ett behov av att på ett tydligare och mer samordnat sätt marknadsföra de produkter och tjänster som finns. Här är det viktigt att nyttja målgruppsanpassade marknadsföringskanaler och att arbeta med strategisk samordning för att få största möjliga nytta av satsningarna.

De strategier som nämns ovan är en gruppering av åtgärder som leder till uppfyllande av utvecklingsstrategin. Även här har LAG utrymme att göra kompletteringar/ändringar över tid.

4.5.1 Strategimål

Även när det gäller strategierna finns ett behov av att ha mätbara mål. Samtidigt är strategierna av sin karaktär svårare att mäta på ett meningsfullt sätt, eftersom det i första hand är effekten man vill komma åt.

Leader Östra Skaraborg har valt att koncentrera uppföljningen av strategierna till två indikatorer och med följande mål:

Produktutveckling - Antal nya produkter skapade inom Leader.

Kompetensutveckling/lärande – antal deltagare i utbildningsinsatser.

En satsad Leadermiljon (den totala offentliga finansieringen) i Östra Skaraborg ger:

- 1 ny produkt/tjänst
- 50 kursdeltagare

Det totala utfallet av detta fram till 2013 ger i Leader Östra Skaraborg:

- 66 nya produkter/tjänster skapade inom Leader
- 3300 personer som deltar i utbildningsaktiviteter inom Leader, vilket motsvarar 4% av alla invånare

4.6 Samverkansprojekt

Leader Östra Skaraborg välkomnar samverkan över områdesgränserna. Innovation och utveckling begränsas inte av kommungränser eller gränser mellan Leaderområden.

Det finns redan ett antal befintliga samverkansprojekt i Skaraborg som skulle kunna utvecklas vidare genom Leader. Eftersom de tre leaderområdenas i Skaraborg teman och strategier liknar varandra kan samverkan ske över hela Skaraborg. Det ger möjligheter att bygga större nätverk.

Det finns ett antal potentiella teman som skulle kunna ligga till grund för samverkansprojekt, t.ex. hästar, de stora sjöarna, kulturhistoria och plåtåbergen. Även samverkan med andra Leaderområden kan bli aktuellt.

4.7 Strategi för transnationellt arbete

En spännande del av Leadertanken är möjligheten till transnationellt samarbete. Vi vill uppmuntra det, samtidigt som vi inser att de flesta projekt som får stöd kommer att vara lokala. Verksamhetsledaren behöver hålla sig uppdaterad på det Leaderarbete som sker på Europeisk nivå och vara kontaktperson till den Europeiska contact point som kommer att skapas. Någon ledamot i LAG kan också ha ett speciellt ansvar för att bevaka internationella frågor.

Exempel på möjligheter för transnationellt arbete:

- Kompetensutveckling och erfarenhetsutbyte
- Utvecklandet av nya metoder och modeller
- Etablerandet av nätverk och affärskontakter på europeisk nivå
- Affärsutveckling och partnerskap

4.8 Processen kring projekt

4.8.1 Grundläggande förhållningssätt

Arbetet med Leader Östra Skaraborg skall kännetecknas av kvalitet. Med det menar vi att varje steg i processen skall vara styrt med avseende på ansvar och innehåll. Verksamhetsledaren tillsammans med LAG skall utforma ett kvalitetssystem som består av rutiner och mallar för att säkerställa en jämn och hög nivå i handläggningen.

Ambitionen är till exempel att inga ansökningar skall avvisas på grund av att de inte är kompletta eller innehåller sådant som inte ryms i utvecklingsstrategin. Därför vill vi satsa resurser i början av processen. Redan i samband med informationsinsatser skall det tydligt framgå vad som krävs för att skapa ett projekt. Vidare skall det i samband med informationsinsatser, eller i andra sammanhang, kunna ske idéutveckling. Med detta menar vi att medlemmar i LAG till exempel med hjälp av en enkel blankett skall kunna hjälpa människor att bedöma om ett projekt ryms inom ramen. LAG arvoderas för detta arbete.

4.8.2 Projektets väg

Information & Idéutveckling – de första stegen

LAG och verksamhetsledare informerar och inspirerar på olika sätt i området. I samband därmed kan människor presentera idéer och en enkel idéutveckling sker. Det betyder att medlemmar i LAG behöver ha kompetens och fallenhet för att uppmuntra människor att utveckla sina idéer. Det innebär att ställa några inledande frågor för att hjälpa blivande projekt att ta några steg på vägen. Devisen är ”från servett till blankett.”, en tanke är nämligen att utforma en enkel blankett som stöd till LAG och verksamhetsledare för sådana inledande samtal.

Projektutveckling – fördjupning och utveckling

Efter att ha passerat den första screeningen, idéutvecklingen, sker projektutveckling. Alla projekt skall projektutvecklas. Detta Verksamhetsledaren är den viktigaste resursen i detta skede, och skall prioritera det arbetet.

Beslut – go / no go

Beslut i LAG sker i två steg, LAG har ett arbetsutskott, AU, som bereder ärenden. Därefter går de till LAG för beslut. Det är en omistlig del av tanken med Leader att hela LAG beslutar om och tar ansvar för vilka projekt som skall beviljas stöd.

Inför beslut får projektägaren möjlighet att presentera projektet för LAG.

Genomförande

Verksamhetsledaren sköter den löpande kontakten med projekten under genomförandet.

En viktig del av projektets genomförande är slutredovisning. Projektägaren sammanställer en redovisning med avseende på bland annat ekonomi och måluppfyllelse, men också med lärdomar från projektet som kan vara värdefulla för LAG, andra projektägare eller någon annan. Slutredovisningen kan presenteras för LAG av projektägaren.

4.8.3 Utvecklingsstrategin

Utvecklingsstrategin är ett levande dokument som årligen skall utvärderas och utvecklas.

4.8.4 LAG

För respektive Leaderområde finns en suverän styrelse benämnd LAG. Den är det beslutande organet för att bedöma projektansökningar som kommer in under Leader perioden. LAG ansvarar för budget, övergripande frågor samt beslutar om projektansökningar.

LAG har ett lokalt baserat tre-partnerskap som beskrivs i Leaderplanen och i stadgarna för den ideella föreningen. Till sin hjälp har LAG ett Leadersekretariat. En stor frihet ges av styrelsen till sekretariatet så att arbetet fungerar praktiskt.

Samarbete med andra utvecklingsaktörer i området är av stor vikt. LAG ska verka för att Leadermetoden och gjorda erfarenheter sprids.

4.8.5 LAGs roll

- Verka för att Leaderplanens mål uppfylls.
- Beslutande organet för att bedöma projektansökningar (och bevilja Leadermedel) som kommer in under hela Leaderperioden.
- Årligen fastställa budgeten för kommande verksamhetsår.
- Årligen diskutera och vid behov revidera utvecklingsstrategin.
- Sätta upp övergripande mål och inriktning för verksamheten. LAG är en aktiv part i genomförandet av utvecklingsstrategin. Vid behov tillsätta olika arbetsgrupper som arbetar för att nå målen i Leader planen. Om vissa insatsområden i strategin inte framskrider tillfredsställande kan LAG initiera egna projekt för att åtgärda detta.
- Ansvara för Leaderorganisationen inklusive sekretariat och anställda.
- Stödjande funktion gentemot sökande projekt, där man agerar bollplank och samtalspartner. Viktigt att LAG har en positiv förväntan på projekt som beviljats. För varje projekt som beviljas utses en LAG-ledamot att följa projektet s.k. fadder.
- Möjlighet att avbryta pågående projekt som inte når upp till uppsatta mål.
- Vid behov delegera ansvar till lokala aktörer, beslutsfattare eller tjänstemän.
- Att aktivt bidra till idéutveckling och kunskapsspridning och genom detta stödja verksamhetsledaren i dennes arbete.
- Ansvara för kontinuerlig uppföljning och utvärdering.

4.8.6 Arbetsutskott

LAG utser ett arbetsutskott (AU) som bereder ärenden till LAG och kan på uppdrag av LAG utföra olika insatser. AU skall arbeta med övergripande frågor. Kansliet kan lyfta olika frågor och

förslag för beredning i AU. AU föreslås ha fem ledamöter med ordförande och vice ordförande som självskrivna. Vidare bör både privat, offentlig och ideell sektor vara representerad i utskottet. Verksamhetsledaren är normalt adjungerad till AU. Verksamhetsledaren och övrig personal svarar för framtagning av uppgifter och det underlag som erfordras.

Övriga arbetsuppgifter för AU

- Övergripande medfinansieringsdiskussioner och förhandlingar med programmets finansärer.
- Personalärenden som berör verksamhetsledaren.
- Beredning av projektansökningar

5 LAG

Leader kommer att bedrivas av en ideell förening. Den ideella föreningen är en bas för Leaderarbetet och inte minst för förankring och informationsspridning. Föreningen har en styrelse benämnd LAG. Den är det beslutande organet för att bedöma projektansökningar som kommer in under Leaderperioden. LAG ansvarar för budget, övergripande frågor samt beslutar om projektansökningar. Även idéutveckling och information kommer att till viss del falla på LAG och de behöver ha kompetens och fallenhet för detta.

LAG har ett lokalt baserat trepartnerskap som beskrivs i Leaderplanen och i stadgarna för den ideella föreningen. Till sin hjälp har LAG ett Leadersekretariat. En stor frihet ges av styrelsen till sekretariatet så att arbetet fungerar praktiskt.

Samarbete med andra utvecklingsaktörer i området är av stor vikt. LAG ska verka för att Leadermetoden och gjorda erfarenheter sprids.

LAG har till uppgift att:

- Verka för att målen i utvecklingsstrategin uppfylls.
- Agera beslutande organ för att bedöma projektansökningar (och bevilja Leadermedel) som kommer in under hela Leaderperioden.
- Årligen fastställa budgeten för kommande verksamhetsår.
- Årligen utvärdera och vid behov revidera utvecklingsstrategin.
- Sätta upp övergripande mål och inriktning för verksamheten. LAG är en aktiv part i genomförandet av utvecklingsstrategin. Vid behov tillsätta olika arbetsgrupper som arbetar för att nå målen i Leader planen. Om vissa insatsområden i strategin inte framskrider tillfredsställande kan LAG initiera egna projekt för att åtgärda detta.
- Ansvara för Leaderorganisationen inklusive sekretariat och anställda.
- Stödjande funktion gentemot sökande projekt, där man agerar bollplank och samtalspartner. Viktigt att LAG har en positiv förväntan på projekt som beviljats. För varje projekt som beviljas utses en LAG-ledamot att följa projektet som fadder.
- Avbryta pågående projekt som inte når upp till uppsatta mål.
- Vid behov delegera ansvar till lokala aktörer, beslutsfattare eller tjänstemän.
- Aktivt bidra till idéutveckling och kunskapsspridning och genom detta stödja verksamhetsledaren i dennes arbete.
- Ansvara för kontinuerlig uppföljning och utvärdering.

5.2 Sammansättning av LAG

LAG i Leader Östra Skaraborg består av 22 personer, i princip en ledamot ur varje del av trepartnerskapet från varje kommun samt en ordförande. Efter att föreningen Leader Östra Skaraborg har bildats kommer ansökan att kompletteras med LAGs sammansättning.

5.3 Arbetsutskott

LAG utser ett arbetsutskott (AU) som bereder ärenden till LAG och kan på uppdrag av LAG utföra olika insatser. AU skall arbeta med övergripande frågor. Kansliet kan lyfta olika frågor och förslag för beredning i AU. AU föreslås ha fem ledamöter med ordförande och vice ordförande som självskrivna. Vidare bör både privat, offentlig och ideell sektor vara representerad i utskottet. Verksamhetsledaren är normalt adjungerad till AU. Verksamhetsledaren och övrig personal svarar för framtagning av uppgifter och det underlag som erfordras.

AU har till uppgift att:

- Föra övergripande medfinansieringsdiskussioner och förhandlingar med programmets finansiärer.
- Ansvara för personalärenden som berör verksamhetsledaren.
- Bereda projektansökningar

5.4 Valberedning

Inför bildandet av föreningen finns en valberedning om 5 personer utsedd. De skall rekrytera ett helt LAG, och det är en krävande uppgift. Valberedningen kommer att få utbildning tillsammans med valberedningar från de andra två områdena i Skaraborg.

Under föreningens verksamma period räknar vi med att valberedningen skall bestå av tre ledamöter, en från varje del av partnerskapet.

5.5 Arvodering

LAG arvoderas för sina insatser och får ersättning för resor och utlägg. Det gäller de ledamöter i LAG som inte kan delta på arbetstid. De offentliga representanterna i LAG förutsätts delta på arbetstid, och deras arbetsgivare förutsätts betala deras reskostnader.

LAG innehåller 21 ledamöter, varav 7 är offentliga. LAG beräknas genomföra 4-5 sammanträden per år. Deltagande i LAG arvoderas med 175kr per timme exkl. sociala avgifter, max 2 500 kr per möte inkl. sociala avgifter. Vidare finns ett AU som beräknas sammanträda ytterligare sex gånger per år. Exakt storlek på AU är en fråga för LAG, men 4 till 6 ledamöter verkar rimligt. Deltagande i AU arvoderas som deltagande i LAG med max 2500 kr per möte.

Till detta kommer resor för LAG och AU. En genomsnittlig resa beräknas vara 10 mil per möte. Milersättningen uppgår till 18 kr per mil.

5.6 Stadgar och delegationsordning

Vi har fått lov av Leader Kärnan att använda deras stadgar och delegationsordning som utgångspunkt för våra. Interim-LAG kommer som en del av förberedelserna för bildandet av föreningen att arbeta igenom dem och anpassa dem till vår situation. Efter att föreningen Leader Östra Skaraborg har bildats kommer ansökan att kompletteras med stadgar.

5.7 Urvalskriterier

Vi har fått lov av Leader Kärnan att använda deras urvalskriterier som utgångspunkt för våra. Interim-LAG kommer som en del av förberedelser för bildandet av föreningen att arbeta igenom dem och anpassa dem till vår situation. Särskild vikt kommer att läggas vid att arbeta fram kriterier för att bedöma hållbarhet i projekten. Efter att föreningen Leader Östra Skaraborg har bildats kommer ansökan att kompletteras med urvalskriterier.

6 Budget och finansiering

6.1 Medfinansiering

Kommunerna står för den lokala, offentliga medfinansieringen och betalar in denna till Leaderkontoret årsvis i förskott. Projekten kan medfinansieras både med egen tid och med kontanta medel. Egen tid inom ideell sektor ersätts med generellt 175 kr/timme. För privat och offentlig sektor beräknas denna utifrån faktiska kostnader.

6.2 Budget

Samverkansprojekt

Samverkansprojekt är beräknat till 4,21 % av total intäktsbudget efter att kostnader för administration och projekt mobilisering avräknats.

Fördelning mellan axlar

Fördelningen av projekt mellan axlarna följer den fördelning som är gjord på programnivå för Landsbygdsprogrammet. Utgångspunkten är total intäktsbudget efter att kostnader för administration och projekt mobilisering samt samverkansprojekt avräknats. Under genomförandet kommer LAG att ta ställning till alternativ fördelning mellan åtgärder utifrån strategin i övrigt